

Vert 29/2

Djeddah, 12 Februari 1924.

Zeer geachte Heer Kern.

Per Berauke ontving ik Uw brief van 17 Januari, welke ik mij haast te beantwoorden. Uit Suez schreef ik U reeds 't een en ander.

Inderdaad heb ik na aanvang December op Koloniën toevallig kennis te hebben genomen van de publicatie in de Neratja van 5 Juli den Minister aangeraden mij mijn ontslag te geven. Niet omdat ik samenwerking met Uw bureau onmogelijk achtte - dan had ik niet zonder strijd de wapens gestreken - maar omdat 's lands belang naar mijn meening eischte, dat een consul, die bij de Mekkaansche regeering onmogelijk gemaakt was, niet naar Djeddah terugkeerde. Neemt toch de Arabische regeering een houding tegenover hem aan, waardoor het Nederlandsche prestige in het gedrang komt, dan wordt het zeer moeilijk hem terug te roepen, terwijl na de principiële uitspraak van de Indische regeering inzake een bedevaartverbod de Nederlandsche regeering meer dan ooit machteloos is.

De Minister verzocht mij aan te blijven en aanvaardde mijn verklaring, dat ik voor ^{een} ~~de~~ ontwikkeling der dingen in den Hidjaz ^{als herboven aangezien} / geen verantwoordelijkheid ~~meer~~ dragen kan.

Daar de Neratja van 5/7 klaarblijkelijk door de censuur is aangehouden; Prawira verzulmde Uw brief van 24/7 (derhalve eerst na ontvangst van mijn telegram verzonden : 20 dagen na de publicatie) aan mij op te zenden en Gobée in zijn brieven van bekendmakingen niet repte, was ik geheel onvoorbereid op de verrassing, welke mij in Holland wachtte.

Dat Indië tot publicatie meende te moeten overgaan, mocht mij een teleurstelling zijn, doch was op zichzelf ~~geen~~ reden tot ontstemming. Doch de VORP, waarin dit gebeurde.....!! Hoe, de Indische regeering acht

2

het haar plicht hare onderdanen te waarschuwen en Uw bureau doet dit in een anoniem entrefilet in zoodanigen vorm, alsof de Nederlandsche Consul als correspondent van dagbladen optreedt en hatelijke entrefilets schryft tegen de regeering bij welke hij geaccrediteerd is..

Hoe, de Raad van Indië beoogt een bekendmaking in zoodanigen vorm, dat de Consul zich tegenover Koning Husain op de publieke opinie beroepen kan (en inderdaad heb ik den Koning voorjaar 1923 onthaald op een keur van Indische persuitingen, die grooten indruk maakte!) en Uw bureau kiest daarvoor een zoodanigen vorm, dat dit wapen mij voorgoed uit de hand geslagen wordt, daar voortaan ieder anti-Husain stuk minstens door mij geïnspireerd is.....!

Verdediging is mij niet mogelijk: ik kan toch niet de Indische regeering als anoniem publicist aanwijzen.

U zult mij hoop ik ten goede houden, dat ik tot nader bericht Gobée voor den steller der bekendmaking houd. Onze opvattingen van wat wel, wat niet oorbaar is, loopen nu eenmaal uiteen. ~~Dagbladen en in U daarover nader inlichten.~~

De publicatie in zoo incorrecten vorm is nog onaangenamer geweest door de houding van Uw bureau inzake de Doenia en Bintang Islâm. Aanvang 1923 heeft Gobée buiten mij om een abonnement voor mij op deze bladen genomen. Vooral het laatste is fel anti-Husain en in het bezit van inside information. Naar mij uit Uw brief n:744 van 24 Juli blijkt staat Gobée in relatie met de redactie en voorziet hij haar van gegevens. Voor zoover die niet van mij afkomstig zijn heeft G. die van zijn ^{vermoedelijk} vriend Nacif en worden zij hem in gesloten enveloppe door mijn bureau toegezonden.

Nu is het op zijn minst onnoodig, dat Koning Husain mij houdt voor den auteur der anti-Hasjimitische geschriften. Bij brief n: 427/1 van 21/4/23 wees ik daarop en verzocht ik met de administratie af te maken

mij die bladen door Uw tussenkomst in gesloten enveloppe toe te zenden. Bij brief n:783 van 7/7/23 kwam ik daarop terug.

Niet alleen heeft Uw bureau zich daarvan niets aangetrokken, maar het heeft mij zelfs geen antwoord waardig gekeurd.

Het nummer van 25 Sept. der Bintang Islam bevatte de bespreking der publicatie, naar ik uit Uw brief aan den G.G. zie op voor mij onplezierige wijze. Het nummer is door de censuur aangehouden en berust vermoedelijk in het dossier *قوله مولانا* van den Koning. U kunt er zeker van zijn, dat Z.M. niet ontgaan is, wat Uw bureau verborgen bleef, t.w. hoezeer de publicaties aan onze Muslimsche onderdanen onze onmacht tegenover Mekka gedemonstreerd hebben.

Maar erger. In het nummer van 10 December wordt op pag.459 onder "Berita dari Hidjaz" een berichtje opgenomen als rechtstreeks van mij afkomstig, nl. dat pelgrims, die schadevergoeding wenschen voor plunderingen enz. daarvan vóór vertrek uit den Hidjaz, liefst spoedigst, kennis moeten geven aan de autoriteiten te Mekka. Etc.

Nu vraag ik mij af, waar het een officiële bekendmaking der Arabische regeering betreft, wat Uw bureau heeft kunnen bewegen die mij in den mond te leggen, derhalve mij, ons, mede verantwoordelijkheid op te leggen voor het resultaat van die kennisgeving ^{door de pelgrims} aan de Arabische regeering. Uw bureau weet toch evengoed als ik, dat de pelgrims niets ontvangen zullen. Had men met uw woorden, mijn naam noodig om er gezag aantegeven?! Maar Mekka betaalt toch niet! Waarom niet geschreven: de Arabische regeering maakt (in Al Qiblah) bekend etc...

En voorts, ik ben nu voor Koning Husain ook steller of uitlokker van het stuk: Kabar dari Negri Hidjaz met actuele gegevens (van Gobeé wellicht?) geschreven en van het schotschrift Penaboer Sinar Islam beiden in het zelfde nummer. U zult mij ^{zeer} een/groot genoeg doen het laatste te lezen (vervolg in n:23). Acht U 's lands belang gediend,

doordat Uw bureau er in geslaagd is het Nederlandsche consulaat met dit geschrift in verband te brengen.?

Ik zie, dat de publicaties o.m. gebaseerd zijn op een mededeeling van U, dat volgens Gobée, die den koning persoonlijk kent, deze terstond toe zou geven. Nu is het steeds gevaarlijk het oordeel van iemand, die een plaats reeds eenigen tijd verliet met een beroep op zijn locale kennis tegen den man ter plaatse uit te spelen (a) Maar in dit geval mag bij het wegen van dat oordeel een vergelijking tusschen den ellendigen toestand welke Gobée bij zijn vertrek na 5 jaar kennen van koning Husain achterliet en het bereikte, totdat de publicaties veel bedierven, niet achterwege blijven. Ik hoop, dat U die vergelijking zult maken, indien de heer G. bij de bespreking van dit schrijven zich op zijn plaatselijke kennis en zijn psychologisch inzicht beroept. Inzicht, teer gedemonstreerd, toen terzelfder tijd, dat G. den koning zoo gemakkelijk te intimideeren dacht, Z.M. bereid bleek £ 80000 's jaars op te offeren en een storm van verontwaardiging te doorstaan in het Mahmal conflict. Ook zoudt U G. kunnen vragen, waarom hij als consul nimmer op publicaties op zijn naam heeft aangedrongen, of Koning Husain geïntimideerd heeft.. Hij heeft toen zelfs voorgesteld den Koning geschenken te geven en heeft van den Minister verkregen de onvoorwaardelijke erkenning van den Hidjaz, *terwijl de groote waarde, welke die erkenning voor den Koning had het verkrijgen van tegenprestaties inlicende.*

De lijst mijner bezwaren is niet uitgeput. Toen de door mij overgebrachte mededeelingen van pelgrims over de kosten der reis vanwege Uw bureau in de Neratja werden gepubliceerd - en na het entrefilet van 5 Juli beteekent dit voor Mekka een bekendmaking door mij - werd aan de staat van uitgaven door Uw bureau toegevoegd : tjokai masok negri Djeddah oentok Radja Mekka F 65, - Uw bureau moet geweten hebben, dat

Noot. De onjuiste mededeelingen in Uw brief n: 552 van 22/6/23 (slot) over de verschillende quarantaine maatregelen zijn daar een voorbeeld van.

die toevoeging, welke eveneens voor mijn rekening komt, ONJUIST was. Vermoedelijk is daarmee bedoeld het door Mekka overwogen denkbeeld £ 5 p.p. van de scheepsagenten te vorderen. Maar Uw bureau wist, dat (telegram Prawira 1 October '23) daartoe niet besloten was en voorts uit mijn brief 844 van 20/7/23, dat Mekka nimmer het plan gehad heeft die inning te Djeddah te doen plaats grijpen, terwijl Uzelve officieel schreeft, dat gedurende dit seizoen geweigerd kon worden te betalen, daar het te laat geworden was....!!

Trouwens reeds op 3 December moest bericht worden: itoe kliroe.

Hoe denkt Uzelve over zulk een wek wijze en over den indruk, die zoo iets maakt.....

Zeer pijnlijk heeft mij getroffen het voorstel van Cobée naar aanleiding van mijn bedevaartverslag om den Consul Generaal te S'pore te doen werk maken van de paspoortcontrole. De heer G. verzweeg d:

1o) dat hij wist, dat een paspoortcontrole zou worden ingesteld cf. mijn No. 55 van 23/1/23.

2o) dat reeds in mijn brief No. 485 van 28/6/23 was gewezen op de wenschelijkheid zich te onthouden van stappen te S'pore, zoolang niet beslist was omtrent de regeling door de Brötten zelve voorgesteld.

Bij Uw schrijven No. E/363 van 7/12/23, als de stappen te S'pore reeds gedaan zijn legt U wel over mijn 485, niet mijn 55, waaruit blijkt dat het voldoen aan alle billijke verlangens tegen 1924 tegemoet gezien kon worden voor onze actie de Britten op hun hoede deed zijn. De regering aldus onvolledig ingelicht, plaatst een kanttekening bij het slot van mijn brief, waarin zij spreekt van de Britsche werkeloosheid....!! En de regeling dezer materie had minder tijd in beslag genomen, dan het ontwerpen onzer nieuwe pelgrimsordonnantie ..!!

Ik moet hierbij helaas aantekenen, dat de voor 1924 reeds aan-

6. aangekondigde controle en paspoortdwang te Singapore na de stappen
aldaar van den Consul- Gen. is ingetrokken, terwijl nu door de Brit-
ten de grootste terughouding tegenover mij wordt betracht.

Over het misverstand^{schrijf} omtrent mijn bedoeling inzake een uitspraak
over een bedevaartverbod ~~xxxxxx~~ ik den G.G. officieel. Mocht de
ambtelijke correspondentie daartoe aanleiding hebben gegeven, mijn
part. brieven aan G. waren duidelijk. En in Nederland heeft men mij
wel begrepen.

Inderdaad is in de voorlichting van dit Consulaat na Uw terug-
komst en vooral nadat de quaestie der bekendmakingen aan de orde
kwam een dankbaar geconstateerde wending ten goede gekomen. Voordien
werd ik van alles onkundig gelaten. De nieuwe pelgrimsordonnantie
was mij een verrassing: het ontwerp ontving ik eerst na de afkondi-
ging; de publicaties welke Gobee in April 1922 deed vernam ik uit
.....de Qiblah!!! Klachten baatten niets.

Golden mijn bezwaren tot dusverre ontvouwd Uw bureau in het al-
gemeen, ik had nog twee zeer pijnlijke ervaringen met den heer Gobée
in het bijzonder, de laatste waarvan het mij niet goed mogelijk maakt
met dezen over dienstzaken particulier te correspondeeren. Waar ech-
ter uit Gobée's brieven bleek, dat hij Uw bureau verlaten ging, wel-
licht zelfs reeds verlaten heeft, hoop ik, dat U goed zult vinden,
dat ik terzake, Uw verzoek ten spijt, eenige terughouding betracht.
Het gaat bij mij uitsluitend om de zaak en waar ik ieder oogenblik
vernemen kan, dat het vertrek van den heer G. mij het hervatten der
even vertrouwelijke als openhartige ^{ondersnandsche} behandeling der zaken rechtstreek-
met Uw bureau mogelijk maakt schijnt het mij aangewezen, ~~daardoor ge-~~
griyen, welke daardoor hun belang verliezen hier niet voor te brengen.

7
Nog eenige kleinigheden wil ik vermelden.

Voor eerst de oplichterijen van Moh. Sa'id, behandeld in brieven Nos: 697 van 14/9/22, die Uw bureau zegt niet ontvangen te hebben ofschoon het brieven 695 en 696 tezamen met 697 per Hwan Jah verzonden wel ontvangen heeft; 253 van 12/3/23 en 984/29 van 21/8/23. Over deze quaestie is niets vernomen. Dit is te onaangenamer, omdat het mede geldt een vordering van een Britsch onderdaan, van wien twee schuldbekentenissen ter waarde van Rs. 1500 bij brief 697 waren ingesloten. Belanghebbende heeft zich tot den Britschen agent gewend en ik heb mij moeten laten aanleunen, dat de heer Bullard zeide: Kunt U Java niet duidelijker maken, dat U een ander antwoord moet kunnen geven, ~~Wanneer het uitgaat, kan het niet ontvangen worden?~~ *dan dat U nog geen bericht ontvangen hebt?* ~~Verder ontvang ik nog geen bericht op~~ brieven 720 van 18/12/21; 533/ van 12/7/22, 416 van 1/4/23, 71 van 21/1/24 over ticket van Moh. Sajoeti; noch op No 485 van 28/6/22 (gemoei met doodsverklaringen).

Maar dat zijn kleinigheden gemakshalve meteen vermeld.

Wat betreft de gevolgen der publicaties kan ik U het volgende mededeelen. De gunstige regeling ^{voor} der nalatenschappen verleden jaar eindelijk bevredigend verkregen is ingetrokken. Nederlandsche schepen worden nu ook in quarantaine gehouden, als zij in het geheel geen dooden op reis gehad hebben. De gunstige uitzonderingspositie in 1923 verkregen voor het Ned. Consulaat en het scheepsagentschap is verdwenen. Ik vrees, dat het ook aan de publicatie in den gekozen vorm toe te schrijven is, dat nadat de Arabische regeering bij haar schrijven van 9/6/23 No. 825 nadrukkelijk had medegedeeld, dat eventueele regelingen voor het dwingen van schepen gratis pelgrims te vervoeren in geen geval voor Nederlandsche schepen zouden gelden en de eerst afgekondigde regeling ook inderdaad over Djawapelgrims zweeg, plotse-ling op 11 Augustus '23 de Javaschepen voor alle andere genoemd werd

8

worden en Mekka een ongemotiveerd scherp toon aansloeg. U bespeurt dat zulks viel 36 dagen na de verschijning van Uwe bekendmaking op mijn naam in de door de censuur aangehouden Neratja. De Indische regering acht de niet-toepassing der regeling op onze schepen als gevolg van mijn zeer krassen brief een bewijs, dat mijne bezwaren tegen publicaties geen steek houden. Maar Zij geeft er zich geen rekenschap van, dat Mekka met 25.000 berooide pelgrims, echter alle voorzien van retourbiljetten opgescheept zat en dat ik dreigde, indien een enkel Nederlandsch schip vertraagd werd, onze schepen ontslagen te rekenen van de verplichting de pelgrims terug te voeren, een bluff welke onder die omstandigheden een betrekkelijk succes had, maar niet herhaald kan worden. Ik zeg betrekkelijk succes, omdat Mekka officieel niet toegaf, doch deed blijken, dat in het loopende seizoen de regeling niet zou worden doorgedreven, waartoe trouwens waar alle pelgrims tickets hadden geen bijzondere aanleiding bestond.

Of het aan de publicaties toe te schrijven is, dat in de groote Inl. pers de waarschuwingen tegen de bedevaart ontbreken, welke het vorig jaar zoo talrijk waren (o.m. zelfs van Salim) waag ik niet te beoordeelen. Zeker is het aantal uitgelokte commentaren even weinig talrijk als onplezierig. Zelfs de Bintang Islâm met zijn vraag: maar wat deed Uw Consul wat deed gij, die ons fl.4.- p.p. doet betalen dan wel?, pijnlijk vraag, daar het antwoord alleen een zeer onpolitieke demonstratie van onze onmacht tegenover Mekka ^{kon zijn} is, was verre van ~~gax~~ prettig gestemd. En nog mag wel ernstig gewaarschuwd worden tegen vereenzelviging van dit Mohammadiyah blad met de Muslimsche opinie. De Vorstenlandsche Islam dezer vereeniging en van dit blad sluit nu eenmaal aan bij de hier Wahabitisch genoemde stroomingen, welke voor velen kettersch zijn. Gaat de Bintang Islam tegen Husain' s chalifaat

9.

9

chalif atpretenties fel te keer, ik vrees, dat indien het dit jaar nog tot een proclamatie komen mocht het blad zich in splendid isolation bevinden zal.

Met vreugde zag ik uit Uw brief aan den G.G. over de kosten der bedevaart, dat U zich voorstander toont van het neutraliteitsbeginsel. Ernstige zorg had bij mij gewekt een passage in het schrijven van den Comm. der Zeemacht No.1347 van 3/12/ 23, waarin op den voorgrond wordt gesteld, dat de nieuwe ordonnantie ~~innaxxxxxx~~ uitgaat van het beginsel, dat inderdaad op het Gouvernement van Ned. Indië de verplichting rustpelgrims, die door eigen schuld (".") of door misleiding bereoid in den Hidjâz achterblijven te doen terugvoeren. Dit zou door "meer bevoegden" zijn uitgemaakt. Ik vreesde reeds, blijkbaar ten onrechte, dat daarmede Uw bureau bedoeld was.

Mag ik in Uw geheel door mij onderschreven pleidooi voor het neutraliteitsbeginsel door de regeering in acht te nemen, derhalve ook door Nederland's vertegenwoordiger, een goed voorteecken zien voor een herziening van Uwe inzichten omtrent

1o) publicaties in niet-neutralen vorm ten name van den Consul.

2o) intensieve bemoeienis van het consulaat, juister het V.Consulaat te Mekka, met restituties, gelijk die onafscheidelijk verbonden is aan de nieuwe regeling voor restituties aan blijvers. Nogmaals: alle werk daarvoor moet in Mekka geschieden - men kan immers belanghebbenden niet de dure reis Mekka Djeddah vv. opleggen- derhalve buiten alle controle van den Consul in een zeer corrupte atmosfeer, terwijl voor de uitbetalingen aldaar het V. Consulaat zich in de plaats van agenten stellen moet. Ook voor deze is M. niet bereikbaar. Onder nadrukkelijk voorbehoud, dat zulks onder ons beiden blijve, en

9/10
10
dat mijn vertrouwen in men persoonlijk niet geschokt is, wil ik U, als voorbeeld der moeilijkheden welke moeten ontstaan, mededeelen, dat Prawira met de dochter van een der kleine sjeichs hertrouwd is.

Hiermede ben ik aan het slot van mijn beschouwingen gekomen, welke ik overeenkomstig Uw verzoek zonder enige terughouding gaf, met een uitzondering. Ik hoop U althans overtuigd te hebben, dat ik ernstiger bezwaren had dan een natuurlijk meeningsverschil alleen. In ieder geval zult U met mij eens zijn, dat het betreurenswaardig is, dat voor Uwe publicaties een vorm gekozen is welke mij als een intrigant (bovendien nog een zeer onhandigen en dommen) voorstelt en welke het vertrouwen dat de Arabische regeering mij allen strijd van belangen en meening in mij als man van eer stelde ~~is~~ ongetwijfeld heeft vernietigd.

Waar Prof. Snouck Hurgronje in het geding is gehaald, zal ik ZHooggel. een copie ~~van~~ sturen van dit schrijven, dat overigens door mij, als stellig ook door U, als strikt vertrouwelijk zal worden beschouwd.

Volledigheidshalve moet ik U nog berichten, dat waar het zenden van copiëen mijner rapporten op verzoek van G. mede namens den heer van Asbeck geschiedde ik dezen in een zeer kort briefje mededeelde, dat en waarom ik overeenkomstig mijn instructies daarmede niet door zal gaan.

Ik copieerde mijn weinig leesbaar geworden brief op de machine; dat ik dit zelf moest doen is bij het overstelpend aantal pelgrims de oorzaak van een vertraging grooter dan mij lief was.

Met beleefde groeten

hoogachtend

Uwdw. dr.